

Bináris keresési fák, keresés

5. előadás

Bináris keresőfák

Rendezési (kereső) fák

- A rendezési fa (vagy keresőfa) olyan bináris fa adatszerkezet, amelynek kialakítása a **különböző adatelemek között meglévő rendezési relációt követi**
- A fa felépítése olyan, hogy minden csúcsra igaz az, hogy
 - a csúcs értéke nagyobb, mint tetszőleges csúcsé a tőle balra lévő leszálló ágon és
 - a csúcs értéke kisebb minden, a tőle jobbra lévő leszálló ágon található csúcs értékénél
- A T fa bármely x csúcsára és $\text{bal}(x)$ bármely y csúcsára és $\text{jobb}(x)$ bármely z csúcsára:

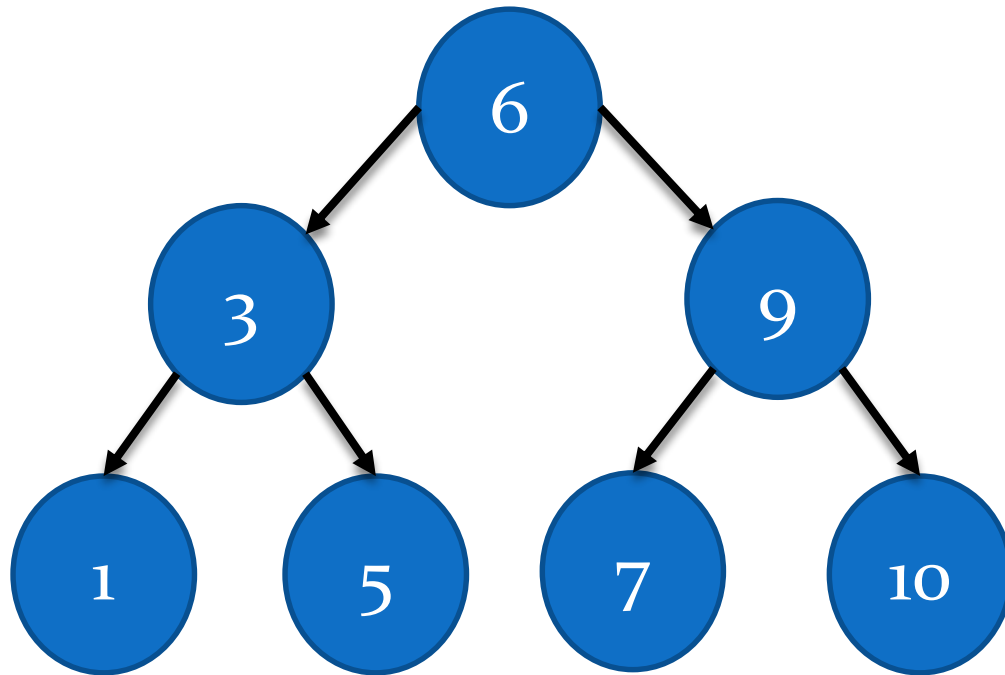
$$y < x < z$$

Rendezési (kereső) fák

- A rendezési fa az őt tartalmazó elemek beviteli sorrendjét is visszatükrözi. Ugyanazokból az elemekből különböző rendezési fák építhetők fel.

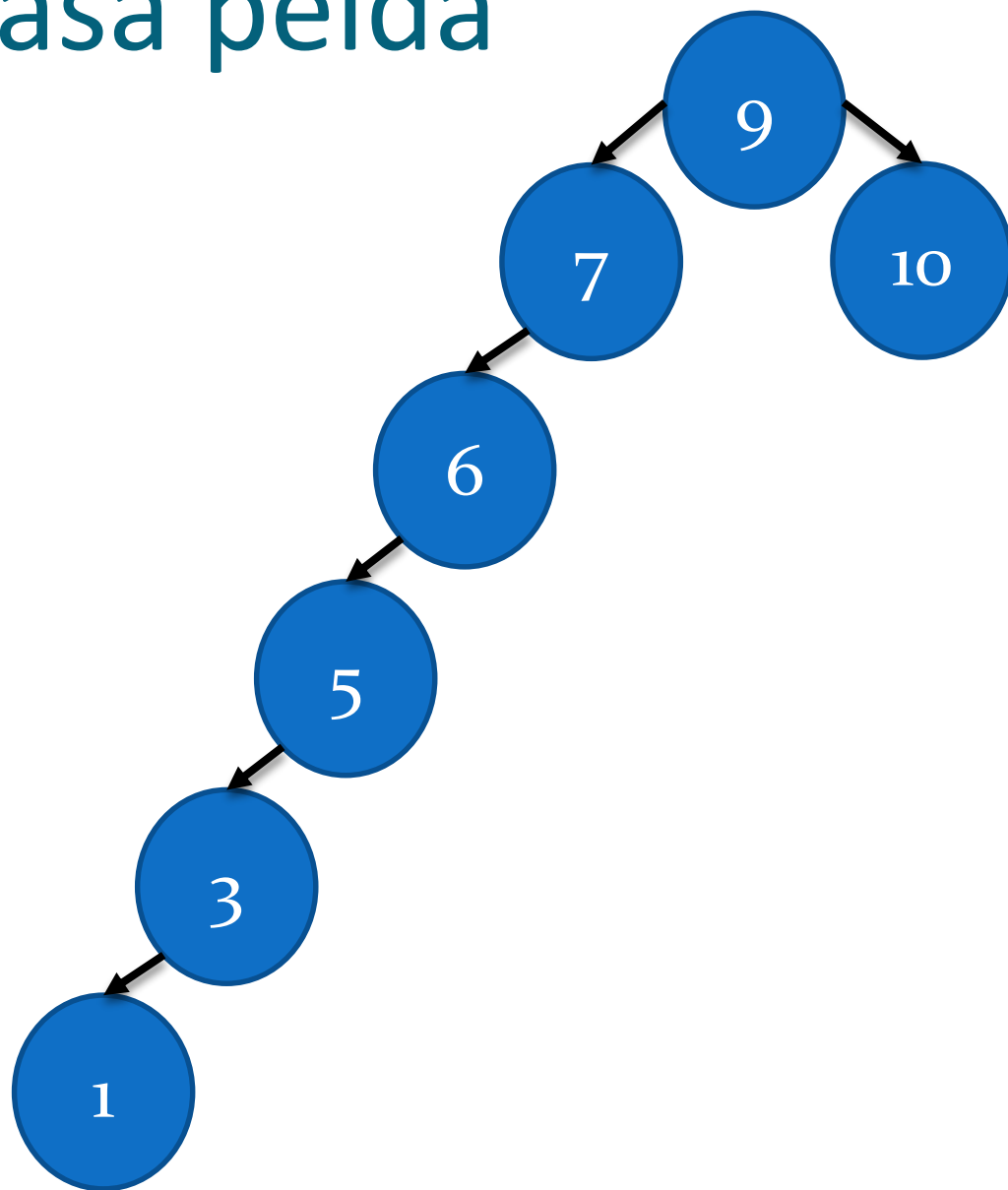
Elemek beszúrása példa

- 6,3,1,9,7,5,10

Elemek beszúrása példa

- 9,7,6,5,10,3,1

Rendezési (kereső) fák

- Fontos tulajdonság
 - inorder bejárással a kulcsok rendezett sorozatát kapjuk
- Az algoritmus pseudokódja:
Inorder-fa-bejárás(x)
if $x \neq \text{NIL}$
 then Inorder-fa-bejárás(bal[x])
 print(kulcs[x])
 Inorder-fa-bejárás(jobb[x])
- Egy T bináris keresőfa összes értékének kiíratásához
Inorder-fa-bejárás(gyökér[T])

Rendezési (kereső) fák

- Az algoritmus helyessége a bináris-kereső-fa tulajdonságból indukcióval adódik.
- Egy n csúcsú bináris kereső fa bejárása $\mathcal{O}(n)$ ideig tart
 - A kezdőhívás után a fa minden csúcspontja esetében pontosan kétszer (rekurzívan) meghívja önmagát
 - egyszer a baloldali részfára
 - egyszer a jobboldali részfára

Műveletek

- **Keresés**
 - A T fában keressük a k kulcsú elemet (csúcsot)
 - ha ez létezik, akkor visszaadja az elem címét, egyébként NIL-t.
- Az algoritmust megadjuk rekurzív és iteratív megoldásban is, ez utóbbi a legtöbb számítógépen hatékonyabb.

Műveletek

- Keresés

- A rekurzív algoritmus pseudokódja

Fában-keres(x, k)

if x = NIL or k = kulcs[x]

then return x

if k < kulcs[x]

then return Fában-keres(bal[x], k)

else return Fában-keres(jobb[x], k)

Műveletek

- Keresés:

- Az iteratív algoritmus pszeudokódja

Fában-iteratívan-keres(x , k)

```
while  $x \neq \text{NIL}$  and  $k \neq \text{kulcs}[x]$  do
  if  $k < \text{kulcs}[x]$ 
    then  $x \leftarrow \text{bal}[x]$ 
  else  $x \leftarrow \text{jobb}[x]$ 
return  $x$ 
```

Műveletek

- **Minimum keresés**

- Tegyük fel, hogy $T \neq \text{NIL}$. Addig követjük a baloldali mutatókat, amíg NIL mutatót nem találunk
- Az iteratív algoritmus pseudokódja:

Fában-minimum (T)

```
x ← gyökér[T]
while bal[x] ≠ NIL
  do x ← bal[x]
return x
```

- Helyessége a bináris-kereső-fa tulajdonságból következik
- Lefut $\mathcal{O}(h)$ idő alatt, ahol h a fa magassága

Műveletek

- **Maximum keresés**

- Tegyük fel, hogy $T \neq \text{NIL}$. Addig követjük a jobboldali mutatókat, amíg NIL mutatót nem találunk
- Az iteratív algoritmus pszeudokódja:

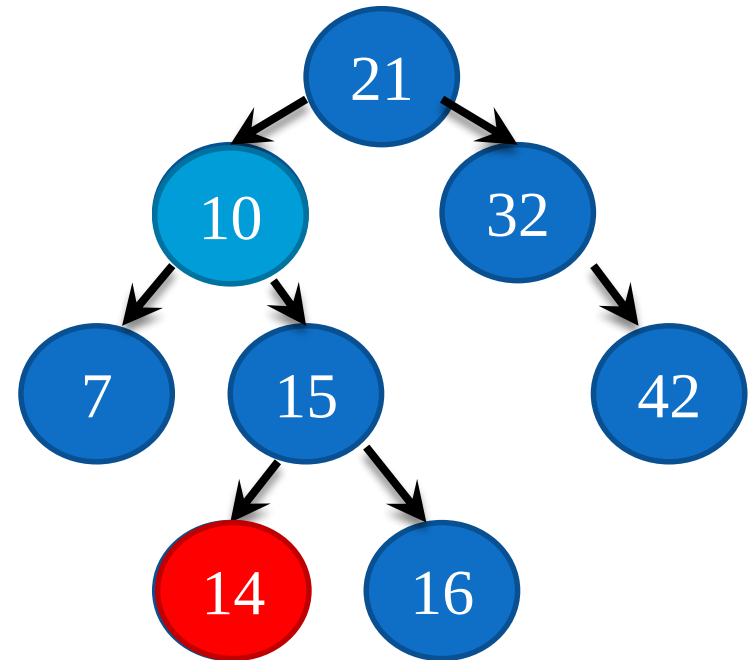
Fában-maximum (T)

```
x ← gyökér[T]
while jobb[x] ≠ NIL
  do x ← jobb[x]
return x
```

- Helyessége a bináris-kereső-fa tulajdonságból következik
- Lefut $\mathcal{O}(h)$ idő alatt, ahol h a fa magassága

Műveletek

- **Következő elem**: x csúcs rákövetkezőjét adja vissza, ha van, NIL különben
 - Több eset lehetséges
 - Például a 10 rákövetkezője a 14
 - Létezik a megfelelő jobb részfa

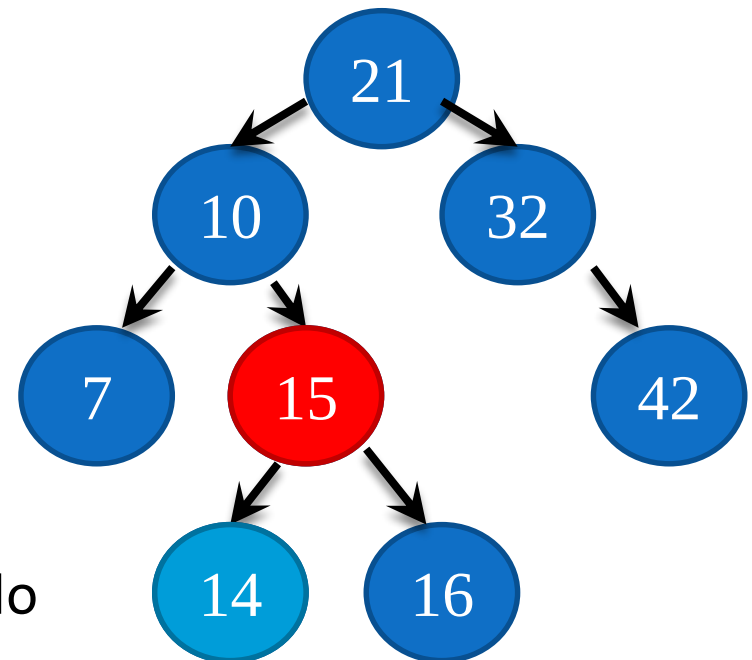
- Algoritmus

if jobb[x] $\neq$ NIL

then return Fában-minimum (jobb[x])

Műveletek

- **Következő elem:** x csúcs rákövetkezőjét adja vissza, ha van, NIL különben
 - A 14 rákövetkezője a 15
 - Nem létezik a jobb részfa
 - Felfelé kell keresni

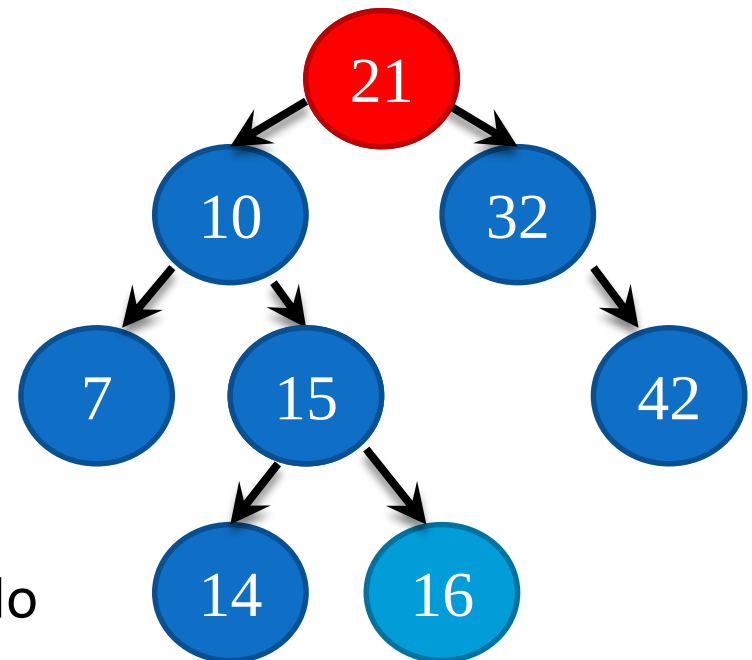

- Algoritmus

```
y ← szülő[x]
while y ≠ NIL és x = jobb[y] do
    x ← y
    y ← szülő[x]
return y
```

Műveletek

- **Következő elem:** x csúcs rákövetkezőjét adja vissza, ha van, NIL különben
 - A 16 rákövetkezője a 21
 - Nem biztos, hogy mindig a gyökér!

- Algoritmus

```
y ← szülő[x]  
while y ≠ NIL és x = jobb[y] do  
    x ← y  
    y ← szülő[x]  
return y
```

Műveletek

- **Következő elem:** x csúcs rákövetkezőjét adja vissza, ha van, NIL különben
- Teljes algoritmus

Fában-következő(T, x)

if $\text{jobb}[x] \neq \text{NIL}$

 then return Fában-minimum ($\text{jobb}[x]$)

$y \leftarrow \text{szülő}[x]$

while $y \neq \text{NIL}$ és $x = \text{jobb}[y]$ do

$x \leftarrow y$

$y \leftarrow \text{szülő}[x]$

return y

Műveletek

- **Fában-következő(T, x)** futási ideje h magasságú fák esetén $\mathcal{O}(h)$.
- Megelőző elem: x csúcs megelőzőjét adja vissza, ha van, NIL különben.
 - **Fában-megelőző(T, x)**
 - Házi feladat

Műveletek

- Tétel: A dinamikus halmazokra vonatkozó Keres, Minimum, Maximum, Következő és Előző műveletek h magasságú bináris keresőfában $\mathcal{O}(h)$ idő alatt végezhetők el
 - Bizonyítás: az előzőekből következik

Műveletek

- **Beszúrás:**

- A T bináris keresőfába a p csúcsot szúrjuk be.

- Kezdetben:

`kulcs[p]=k`

`bal[p] = NIL`

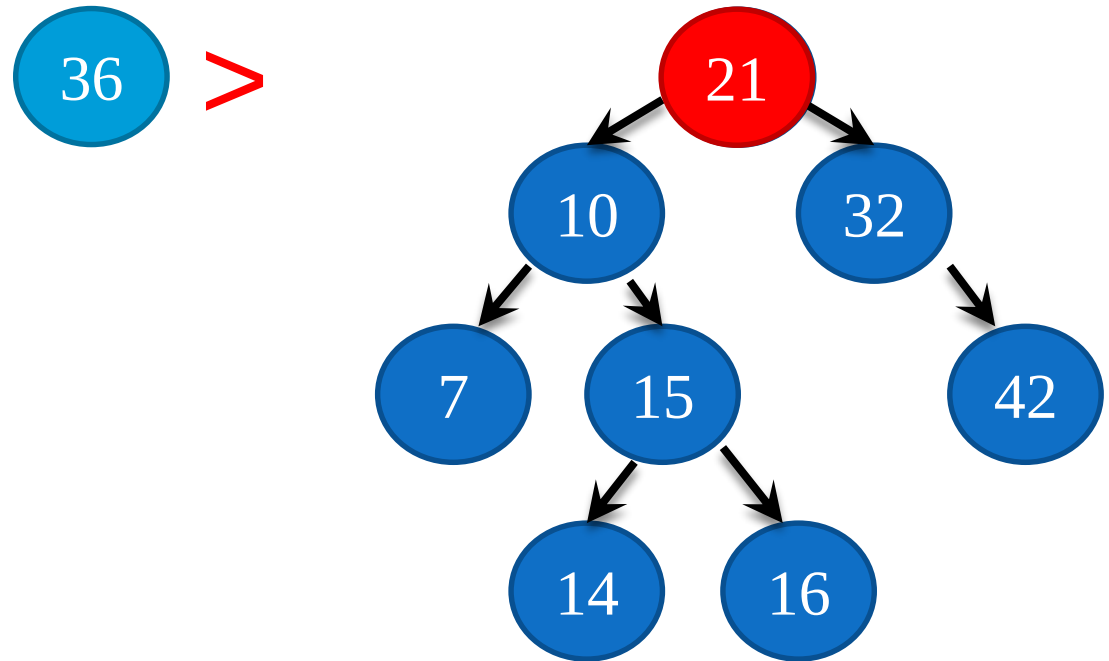
`jobb[p] = NIL`

`szülő[p] = NIL`

- Feltételezzük, hogy a fában még **nincs** k kulcsú csúcs!
 - Otthoni feladat megnézni, hogyan változik az algoritmus, ha ez a feltételezés nem igaz

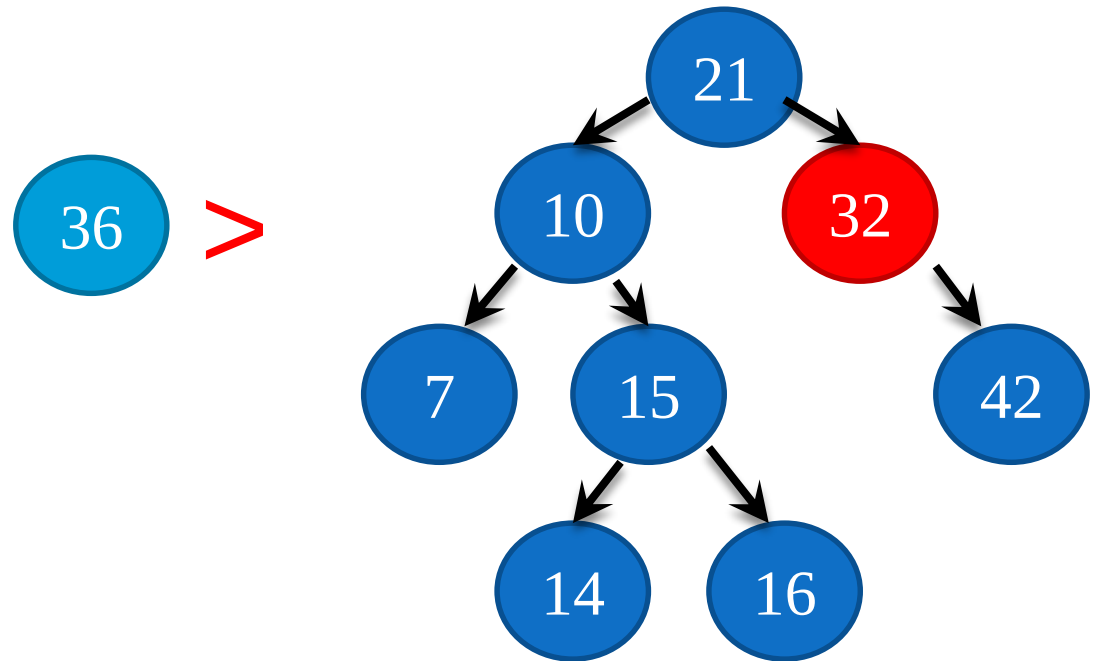
Műveletek

- **Fába beszúr:** szúrjuk be például a 36-t!
 - 1. megkeressük a helyét

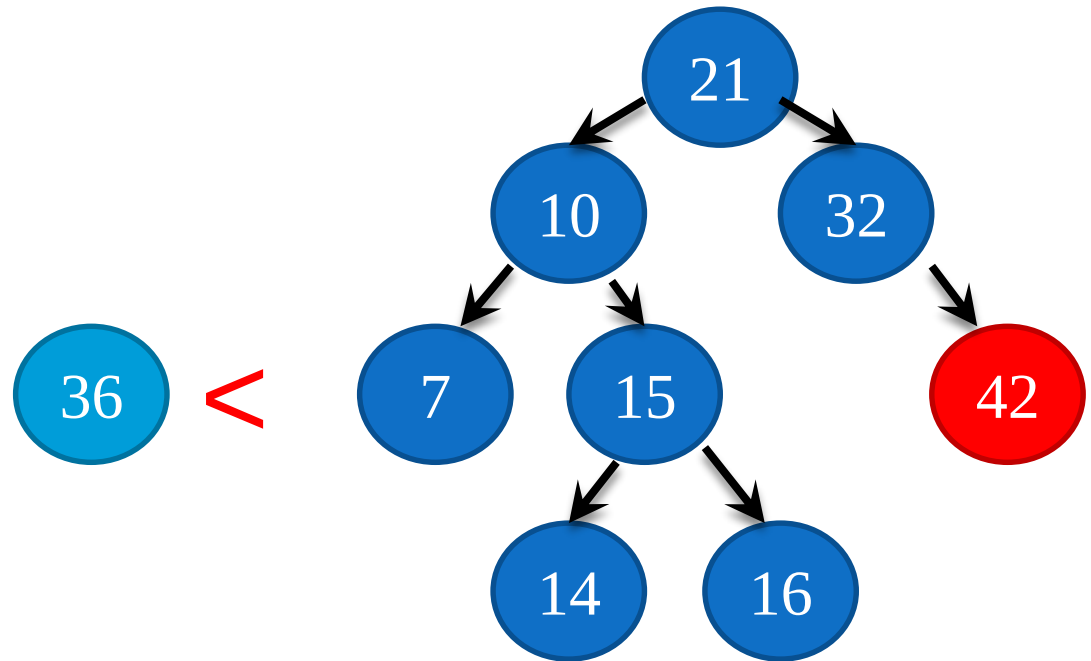
Műveletek

- **Fába beszúr:** szúrjuk be például a 36-t!
 - 1. megkeressük a helyét

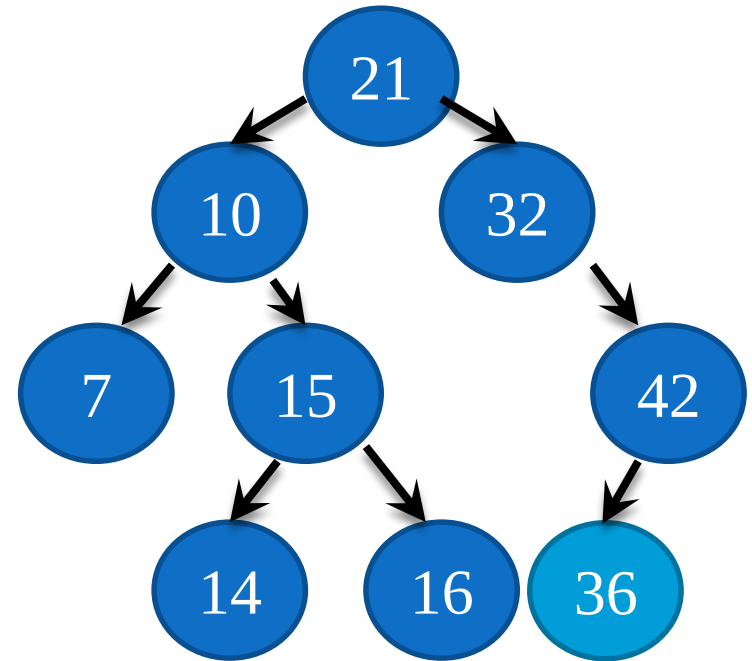
Műveletek

- **Fába beszúr:** szúrjuk be például a 36-t!
 - 1. megkeressük a helyét

Műveletek

- **Fába beszúr:** szúrjuk be például a 36-t!
 - 1. megkeressük a helyét
 - 2. beláncoljuk

Műveletek

- Algoritmus

Fába-beszúr (T,p)

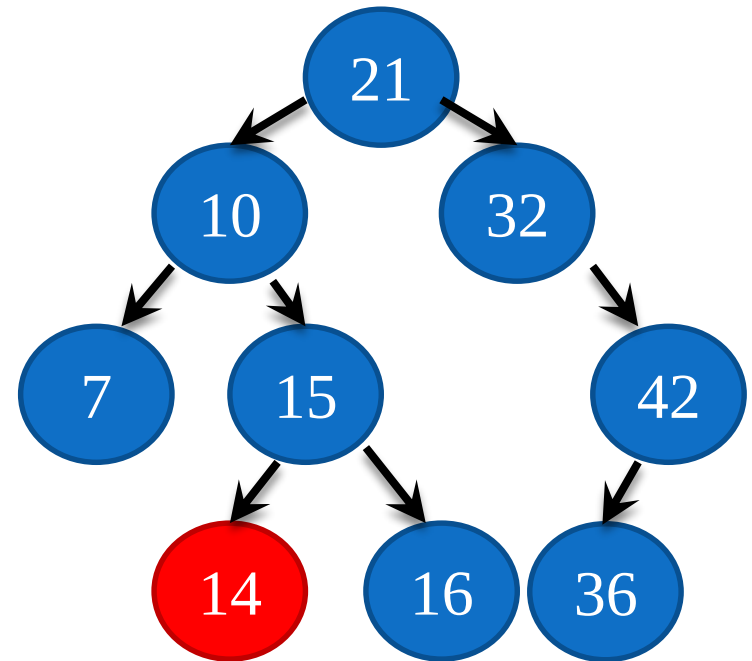
```
y ← NIL; x ← gyökér[T]
while x ≠ NIL
  do y ← x
    if kulcs[p] < kulcs[x]
      then x ← bal[x]
    else x ← jobb[x]
szülő[p] ← y
if y = NIL
  then gyökér[T] ← p
else if kulcs[p] < kulcs[y]
  then bal[y] ← p
  else jobb[y] ← p
```

Műveletek

- Törlés:
 - A T bináris keresőfából a p csúcsot töröljük
- Lehetőségek:
 1. p-nek még **nincs gyereke**: szülőjének mutatóját NIL-re állítjuk
 2. p-nek **egy gyereke van**: a szülője és a gyermeke között építünk ki kapcsolatot
 3. p-nek **két gyereke van**: átszervezzük a fát: kivágjuk azt a legközelebbi rákövetkezőjét, aminek nincs balgyereke így 1., vagy 2. típusú törlés, majd ennek tartalmát beírjuk p-be

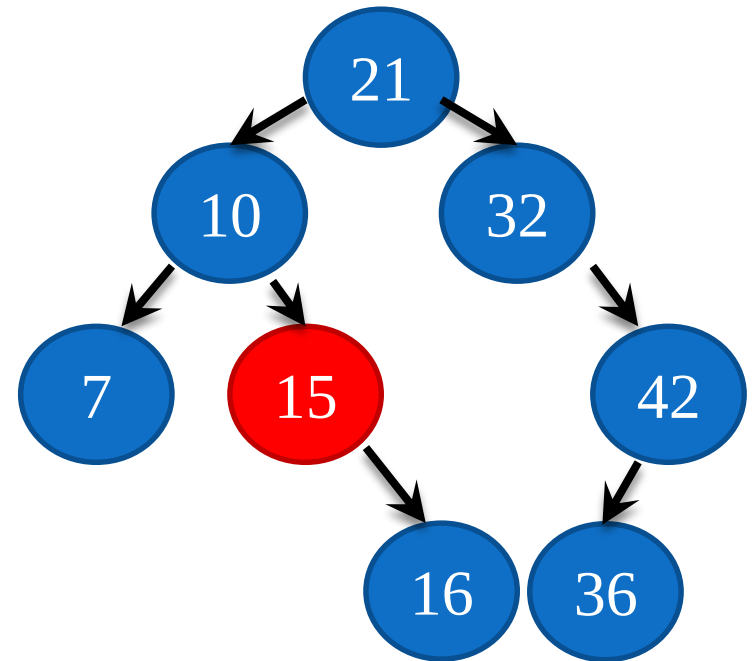
Műveletek

- **Törlés**: töröljük ki például a 14-t!
 - Ez a legegyszerűbb eset, alkalmazzuk az 1. szabály szerinti teendőket

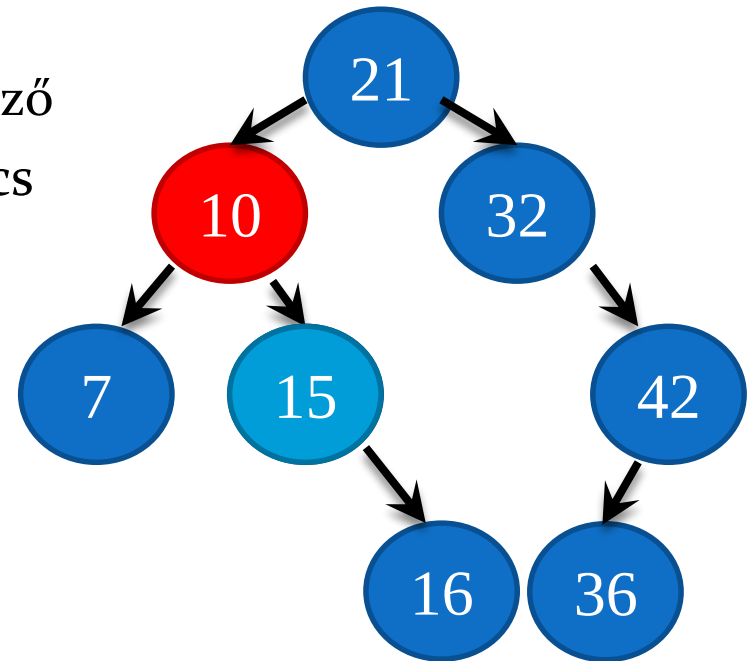
Műveletek

- **Törlés:** töröljük ki például a 15-t!
 - Ebben az esetben egy gyereke van a törlendőnek, tehát a 2. szabályt alkalmazzuk

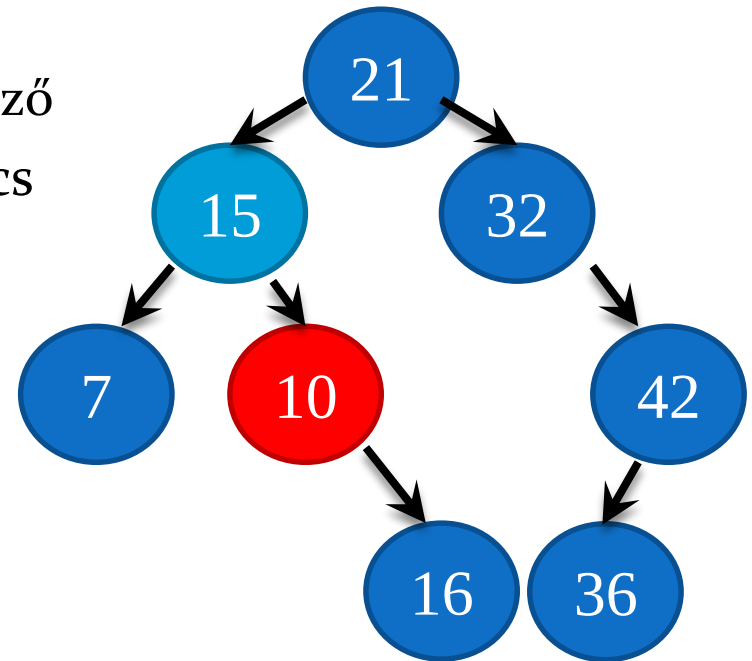
Műveletek

- **Törlés:** töröljük ki például a 10-et!
 - Ebben az esetben két gyereke van a törlendőnek, tehát a 3. szabályt alkalmazzuk
 - A megfelelő, rákövetkező elem a 15.
 - Ennek nincsen balgyereke
 - Ha lenne nem az lenne a rákövetkező
 - Előfordulhat, hogy jobbgyereke sincs

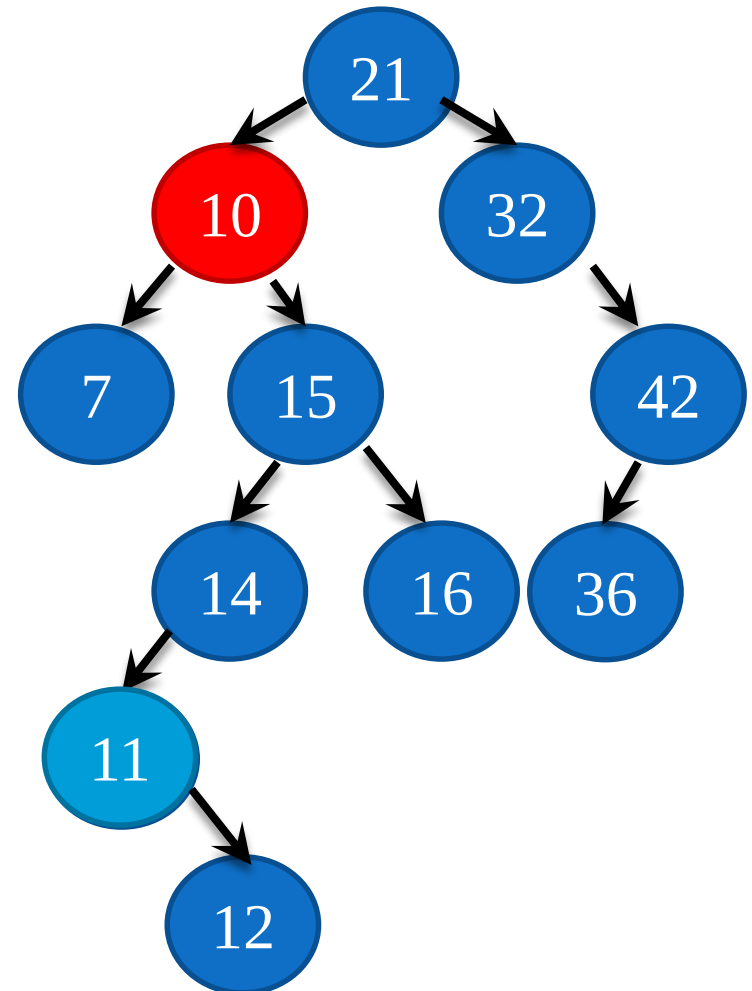
Műveletek

- **Törlés:** töröljük ki például a 10-et!
 - Ebben az esetben két gyereke van a törlendőnek, tehát a 3. szabályt alkalmazzuk
 - A megfelelő, rákövetkező elem a 15.
 - Ennek nincsen balgyereke
 - Ha lenne nem az lenne a rákövetkező
 - Előfordulhat, hogy jobbgyereke sincs
 - Helyet cserél a törlendő és a rákövetkező
 - Majd végrehajtjuk a törlést az eddigiek szerint

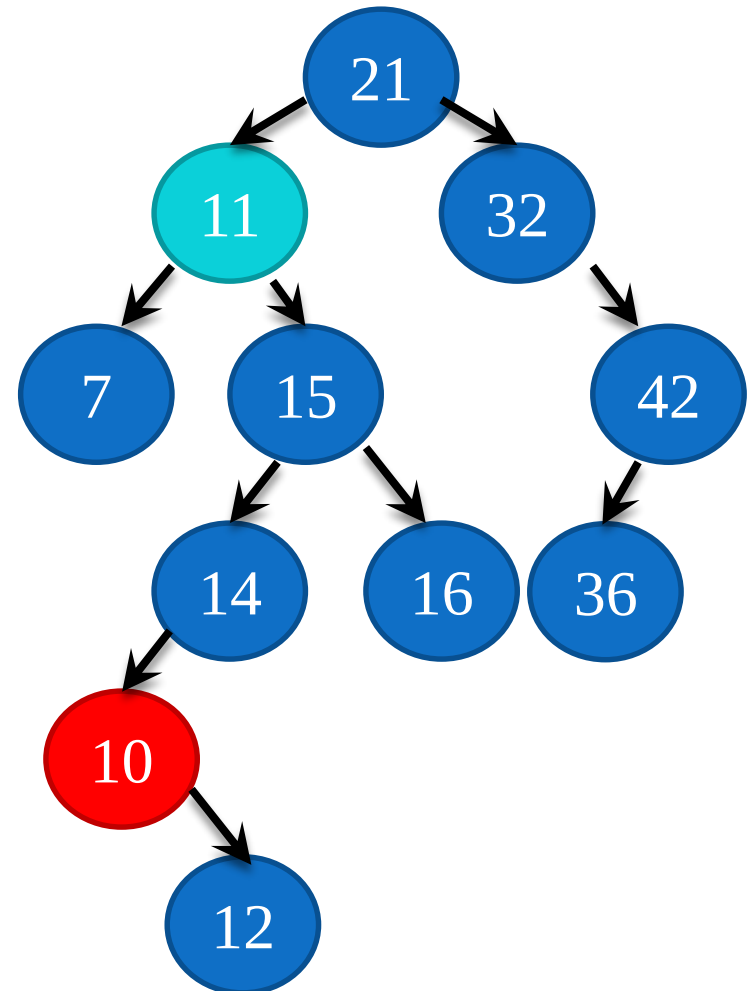
Műveletek

- **Törlés**: töröljük ki például a 10-et!
 - Ugyanez komplikáltabb példán

Műveletek

- **Törlés**: töröljük ki például a 10-et!
 - Ugyanez komplikáltabb példán

Műveletek

- Feltesszük, hogy p a T -ben létezik
- Fából-töröl (T, p)

```
if bal[p] = NIL vagy jobb[p] = NIL
```

```
  then  $y \leftarrow p$ 
```

```
  else  $y \leftarrow \text{Fában-következő}(T, p)$ 
```

```
if bal[y]  $\neq$  NIL
```

```
  then  $x \leftarrow \text{bal}[y]$ 
```

```
  else  $x \leftarrow \text{jobb}[y]$ 
```

```
if  $x \neq \text{NIL}$ 
```

```
  then  $\text{szülő}[x] \leftarrow \text{szülő}[y]$ 
```

```
-- 0, vagy 1 gyerek
```

```
-- 2 gyerek
```

```
--  $x$  az  $y$  0, vagy 1  
gyerekére mutat
```

```
-- ha volt gyereke, akkor  
befűzi az új szülőhöz
```

```
...
```

Műveletek

- Fából-töröl (T,p)

```
if szülő[y] =NIL
  then gyökér[T ] ←x
  else if y = bal[szülő[y]]
    then bal[szülő[y]] ← x
    else jobb[szülő[y]] ← x
if y ≠ p
  then kulcs[p] ← kulcs[y]
return y
```

-- ha a gyökeret töröltük
akkor be kell állítani az újat
-- különben a szülőnek megfelelő
oldalhoz tartozó mutatót kell
az x-re állítani
-- amennyiben a ténylegesen
törlendő csúcs nem azonos
azzal, amit kiláncolunk át kell
írni az adatot is

Keresések

Keresések

- Sok adat esetén milyen adatszerkezetben lehet hatékonyan
 - keresni,
 - módosítani,
 - beszúrni és
 - törölni?
- A gyakorlat azt mutatja, hogy fákbán és táblázatokban

Keresések

- Szekvenciális keresések
 - a keresési idő n -nel arányos: $\mathcal{O}(n)$
 - rendezetlen tömbök
 - láncolt listák
- Bináris keresés
 - rendezett tömbök
 - a keresési idő $\log_2 n$ -nel arányos: $\mathcal{O}(\log_2 n)$

Keresések

- **Rendezett tömb** létrehozása

- elem hozzáadása megfelelő helyre

- megkeresem a pozícióját: $c_1 \log_2 n$

- eltolom: $c_2 n$

- összesen: $c_1 \log_2 n + c_2 n$

- vagyis: $c_2 n$

domináns

- Minden elem hozzáadása a rendezett tömbhöz: $\mathcal{O}(n)$

- Nem lehetne-e a rendezett tömböt olcsóbb beszúrásokkal karbantartani?

Keresések

- **Szótár (dictionary)** egy adatszerkezet, ha értelmezve vannak a következő műveletek:
 - Keres
 - Beszúr
 - Töröl
 - (Tól-ig)

Keresések

- **Prioritásos sor** egy adatszerkezet, ha az előzőeken kívül értelmezve vannak a következők is:
 - Minimum
 - Maximum
 - Előző
 - Rákövetkező
- Ezzel lehet rendezni

Keresések

- Adatok a struktúrában
 - kulcs + mezők (rekordok)
- Lehetőségek
 - Kulcsegyezőség
 - I. minden kulcs különböző
 - II. lehetnek azonos kulcsok
 - Adatstruktúra
 - A. rekordok: $(k, m_1, m_2, \dots, m_n)$
 - B. csak a kulcsokat nézzük: k
- Mi most az I. és B.-t választjuk.

Bináris keresőfák

- Mennyire hatékony a bináris keresőfa?
 - Minden művelet egy útvonal bejárását jelenti a fában
 - A h magasságú fában $\mathcal{O}(h)$ idő alatt hajtódnak végre
 - Ahogy elemeket beszúrunk és törlünk, változik a fa magassága és ezzel a műveletek ideje is
 - Itt ugyanis nem tudom a fa átlagos magasságát
 - Ha csak beszúrások vesszük a felépítés során, akkor könnyebben elemezhető

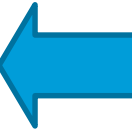
Bináris keresőfák

- Legyen adva n különböző kulcs, ebből bináris keresőfát építünk. Ha itt minden sorrend egyformán valószínű, akkor a kapott fát **véletlen építésű bináris keresőfának** nevezzük.
- Bizonyítható, hogy egy n kulcsból véletlen módon épített bináris keresőfa átlagos magassága $\mathcal{O}(\log_2 n)$.

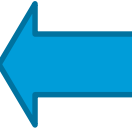
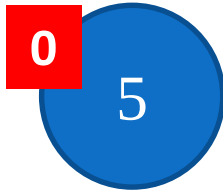
Bináris keresőfák

- Tegyük fel, hogy a véletlen sorrendű $1, 2, \dots, n$ adatokból építjük fel a t keresőfát.
- Mennyi az átlagos csúcsmagasság?
 - Ennek megválaszolása megadja a következő kérdésre is a megoldást:
- Hány összehasonlítással lehet felépíteni a t keresőfát átlagosan?
- A meghatározáshoz vegyünk egy keresőfát

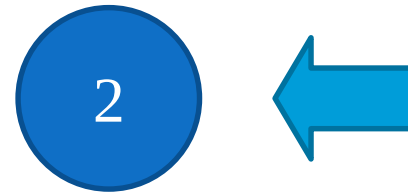
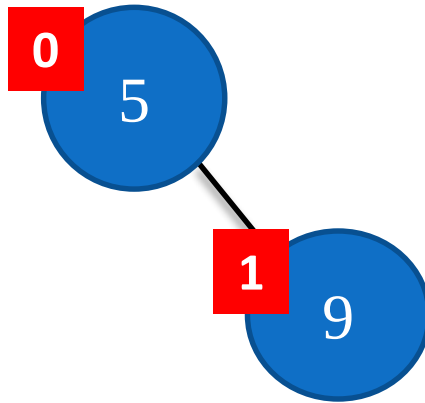
Bináris keresőfák

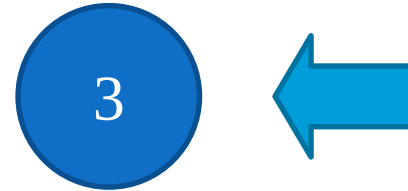
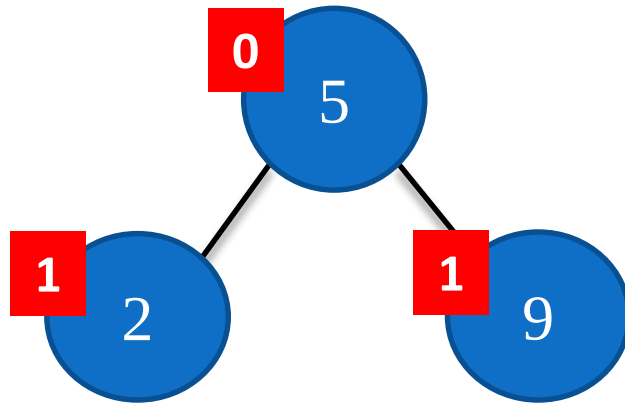
Bináris keresőfák

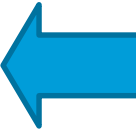
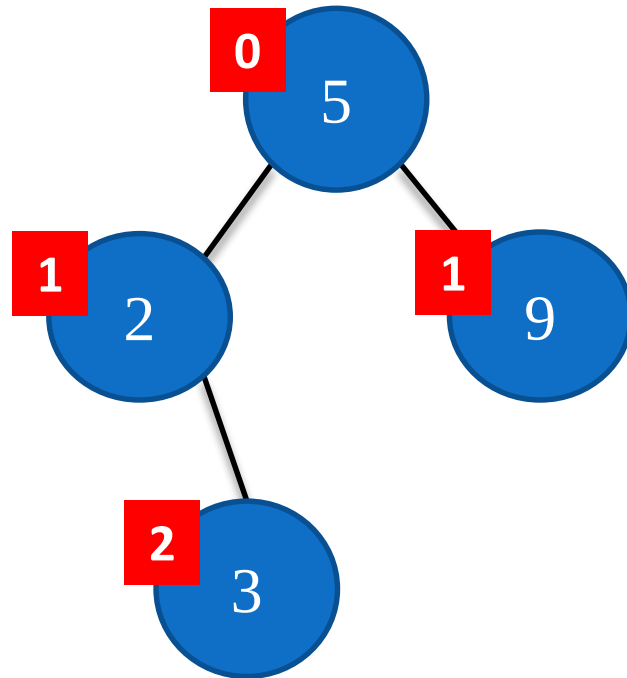
Bináris keresőfák

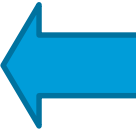
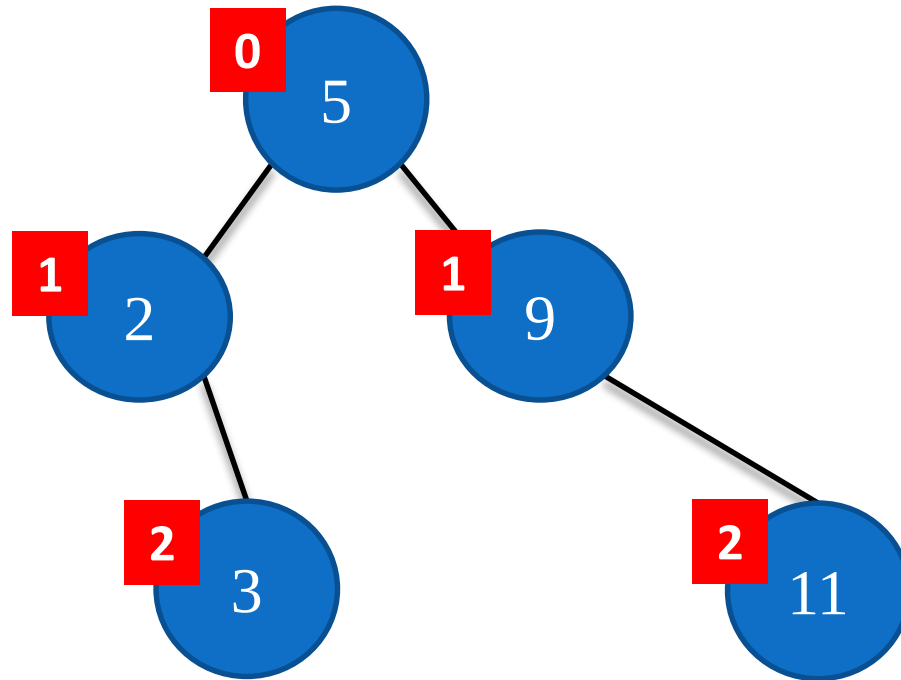
Bináris keresőfák

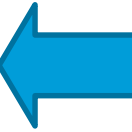
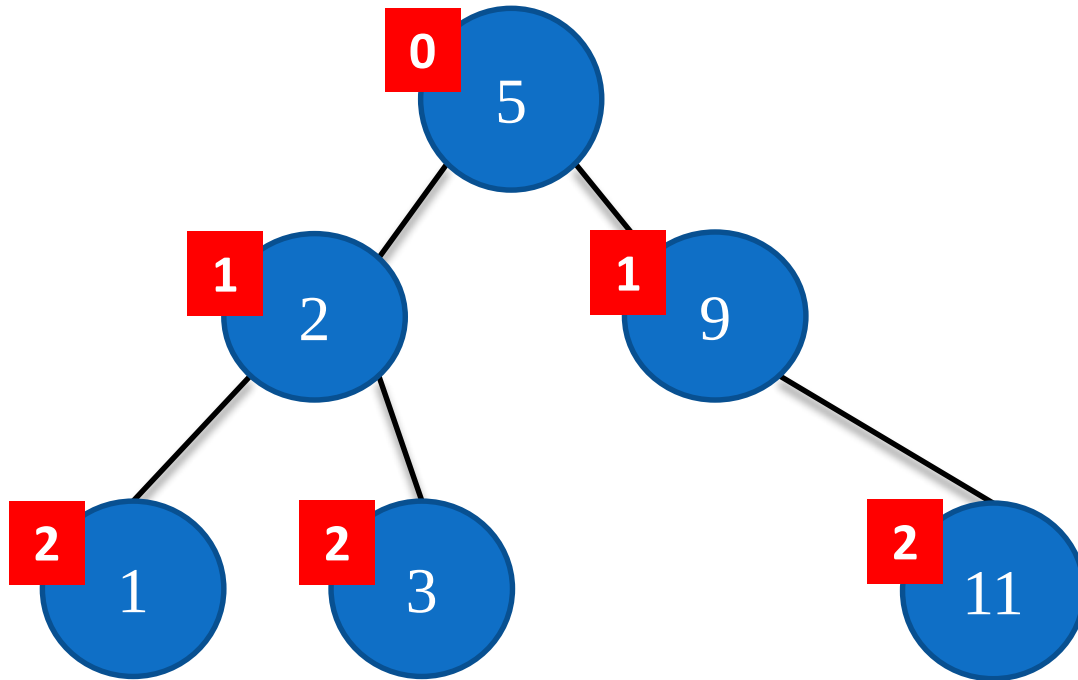
Bináris keresőfák

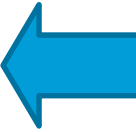
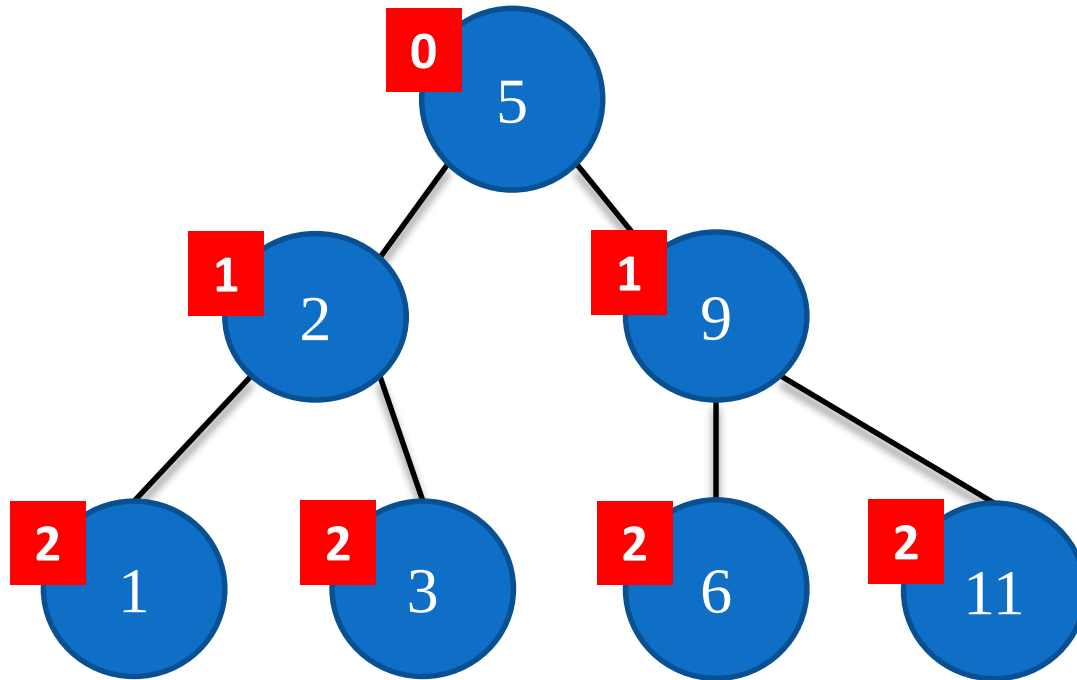
Bináris keresőfák

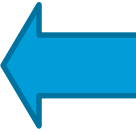
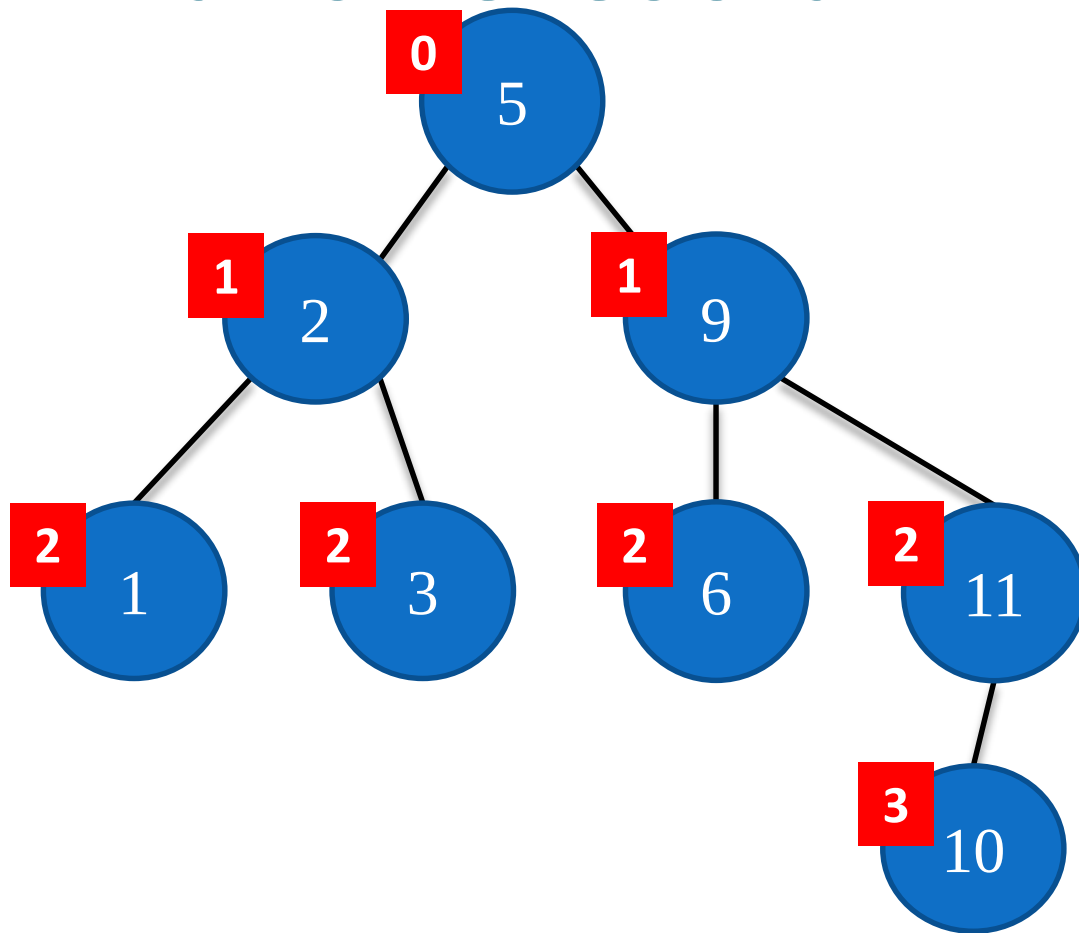
Bináris keresőfák

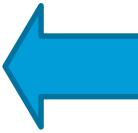
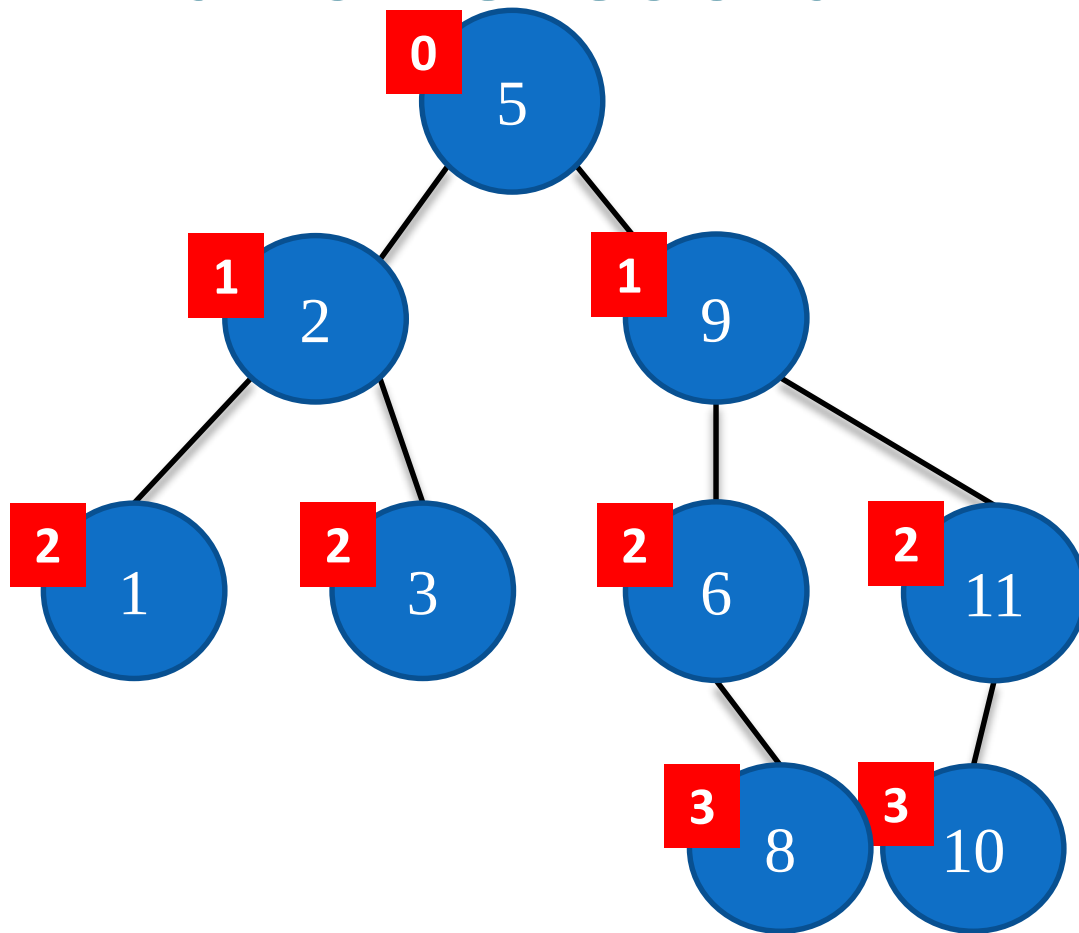
Bináris keresőfák

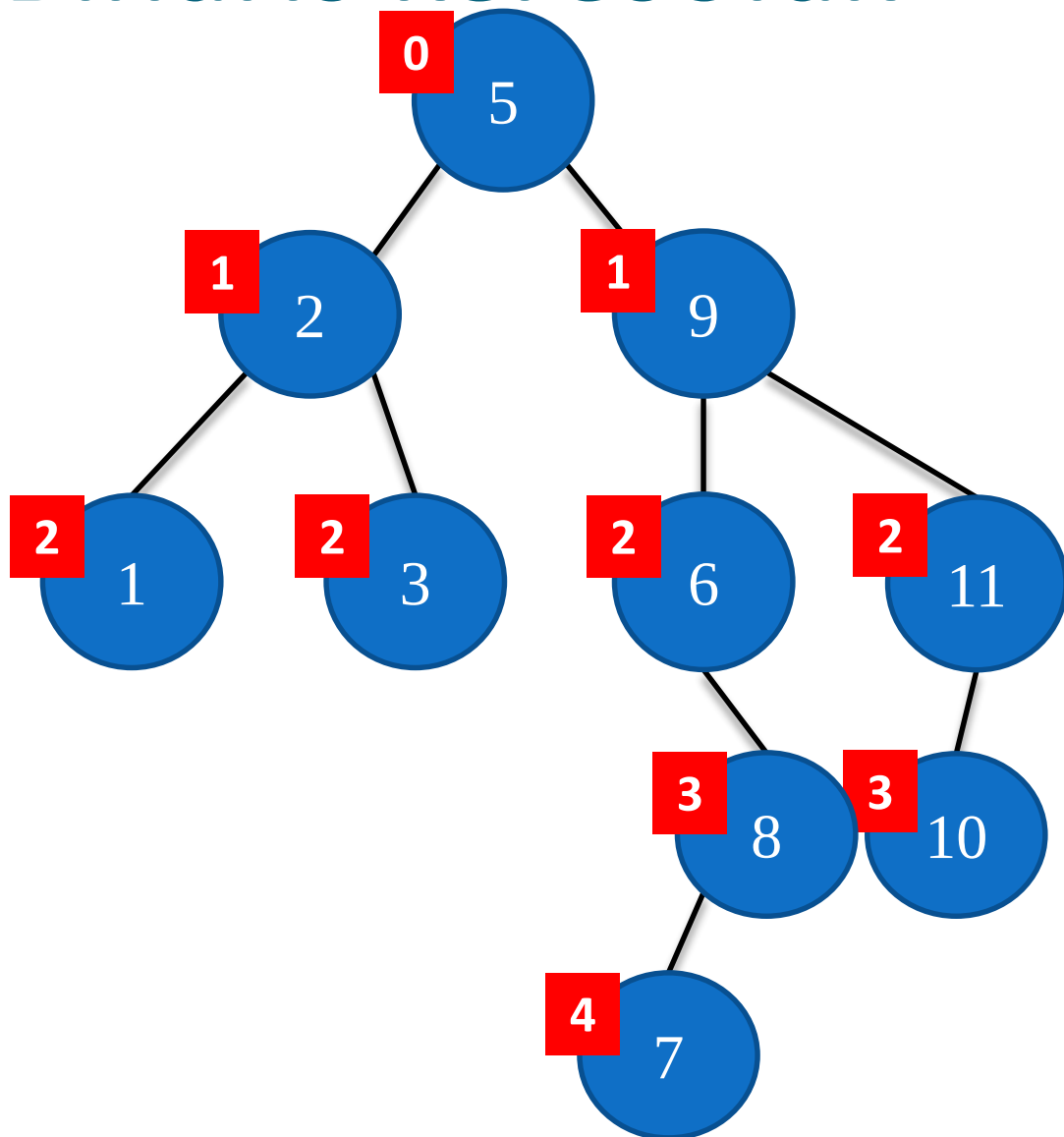
Bináris keresőfák

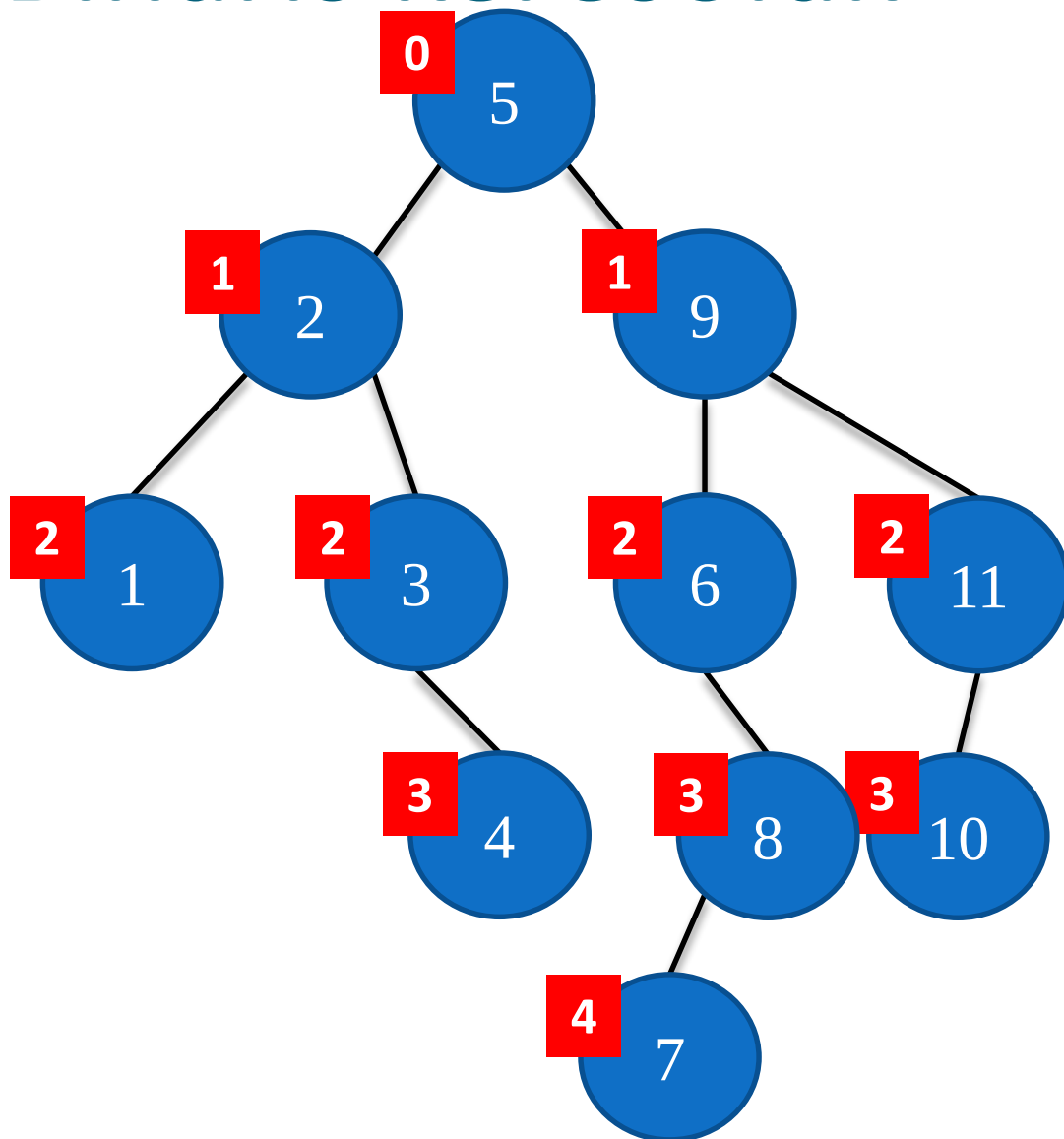
Bináris keresőfák

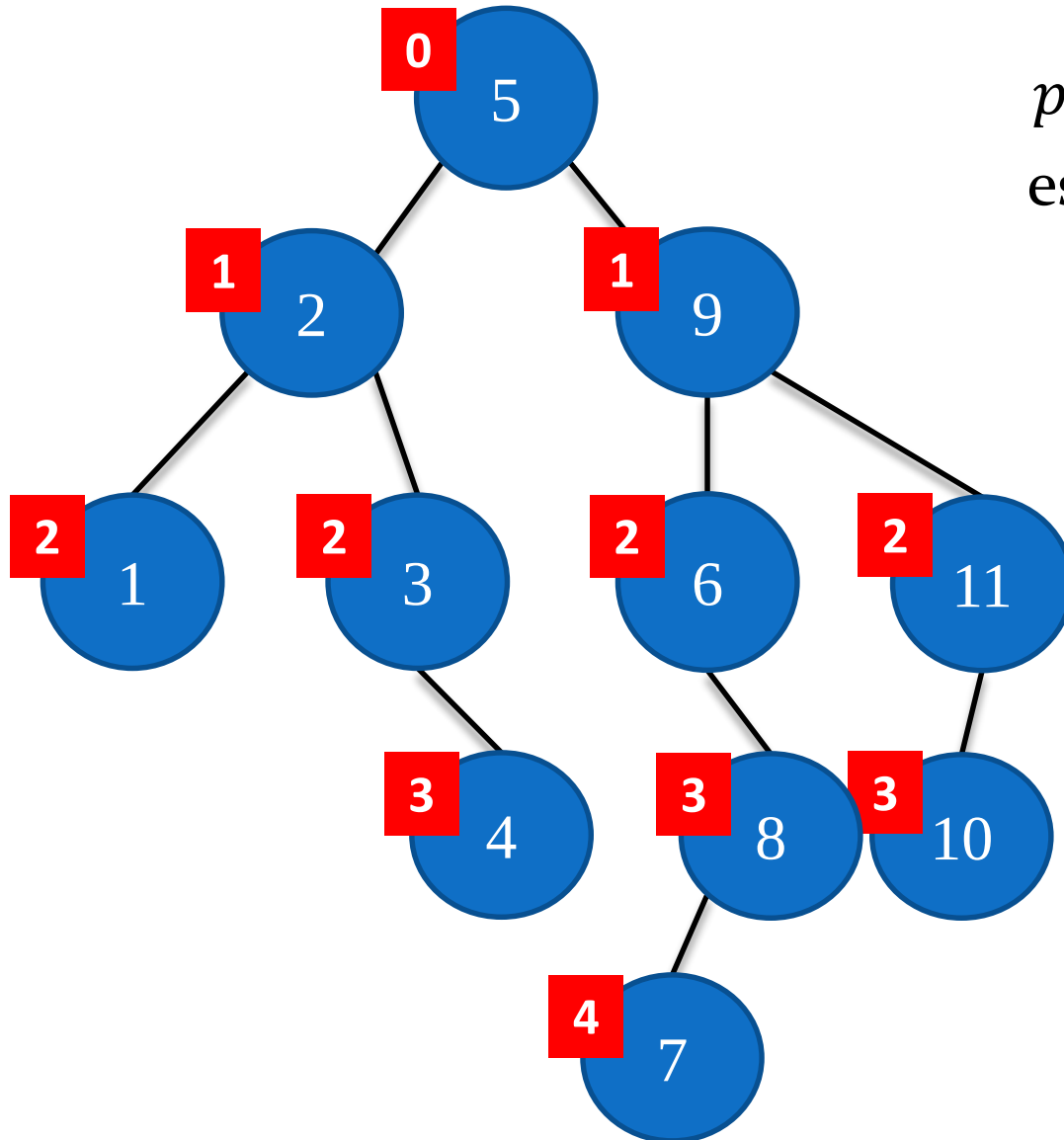
Bináris keresőfák

Bináris keresőfák

Bináris keresőfák

$p = 5, 2, 9, 3, 11, 1, 6, 10, 8, 7, 4$

esetén

$$\begin{aligned}\ddot{O}(p) &= \\ &(1 + 1) + \\ &(2 + 2 + 2 + 2) + \\ &(3 + 3 + 3) + 4 \\ &= 23\end{aligned}$$

Bináris keresőfák

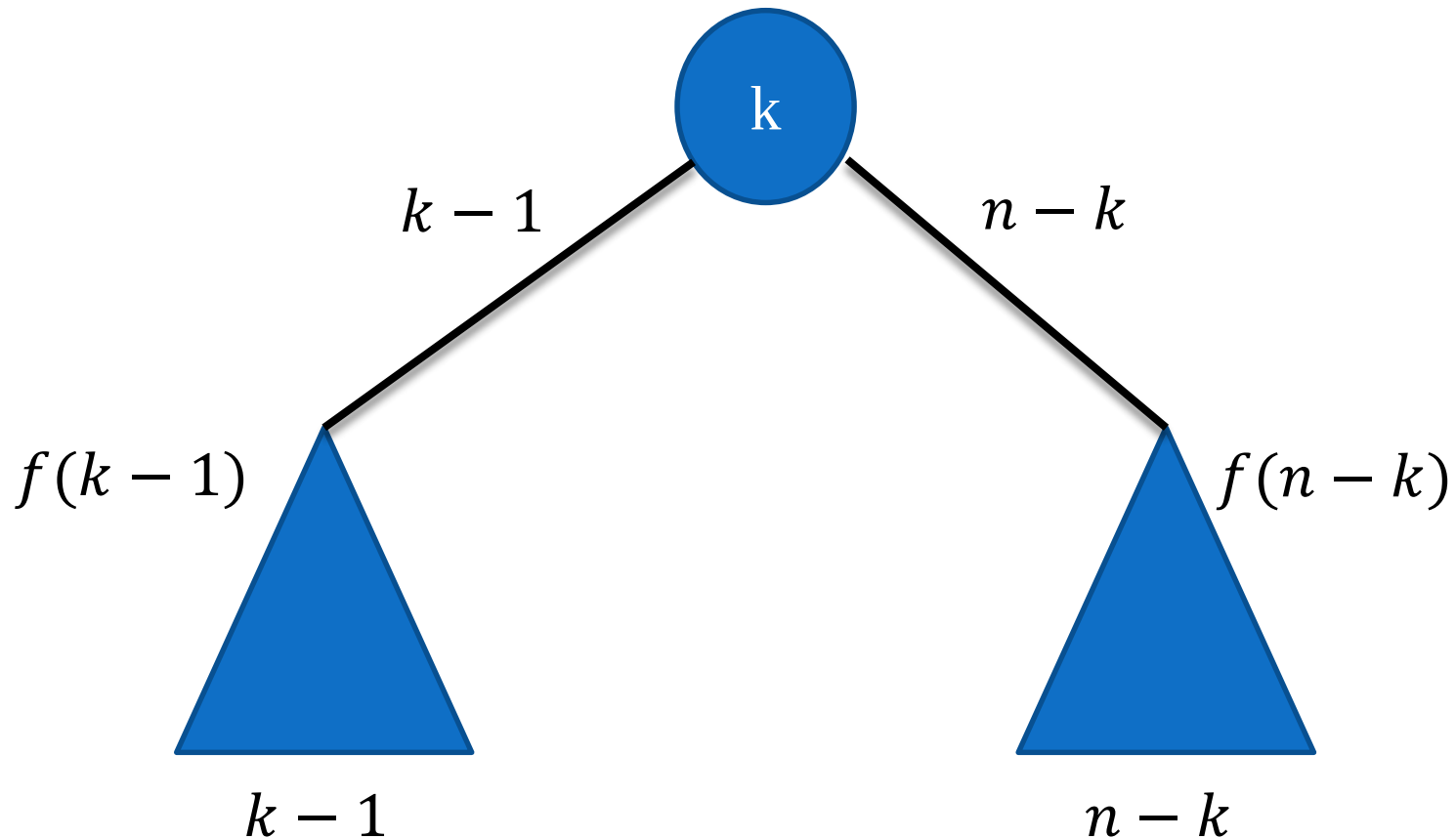
- Határozzuk meg ennek az átlagát!
- Jelölés:
 - $f(n)$: n adatból hány összehasonlítással lehet keresőfát építeni
 - $f(n|k)$: először a k érték jön (k az input sorozat első eleme)
 - Tegyük fel, hogy minden sorozat egyforma valószínűségű

Bináris keresőfák

$$f(n) = \frac{1}{n} \sum_{k=1}^n f(n|k)$$

Bináris keresőfák

- Összehasonlítások

Bináris keresőfák

$$f(n) = \frac{1}{n} \sum_{k=1}^n (k-1 + f(k-1) + (n-k) + f(n-k))$$

$$f(0) = 0$$

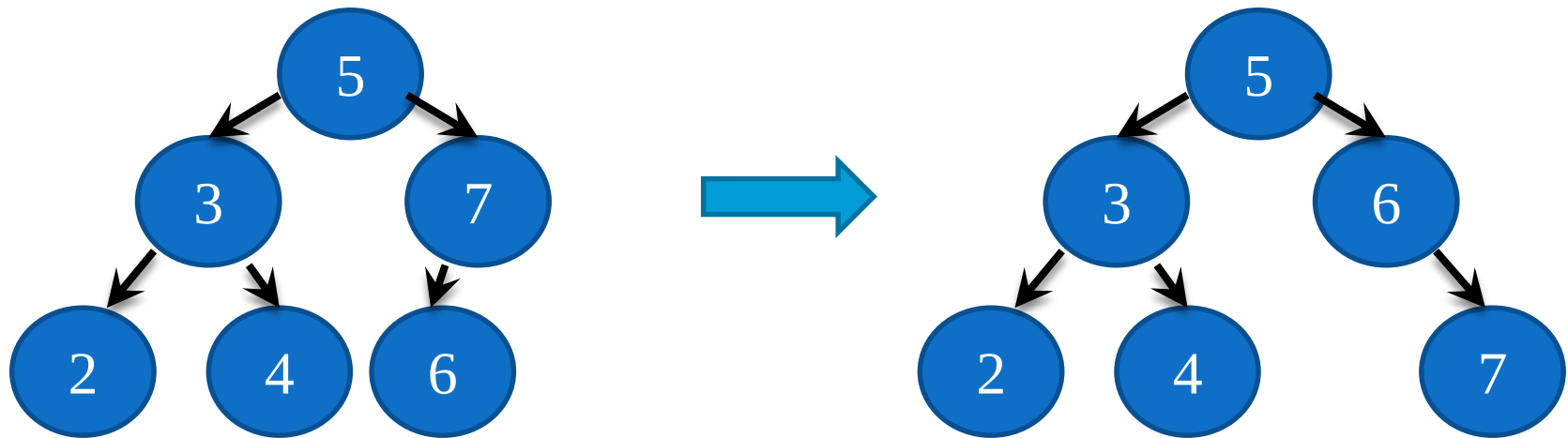
$$f(n) = (n-1) + \frac{2}{n} \sum_{k=1}^{n-1} f(k)$$

Belátható, hogy $f(n) < 2n * \ln n \approx 1,39n \log_2 n$

Tehát a fa átlagos csúcsmagassága $\approx 1,39n \log_2 n$

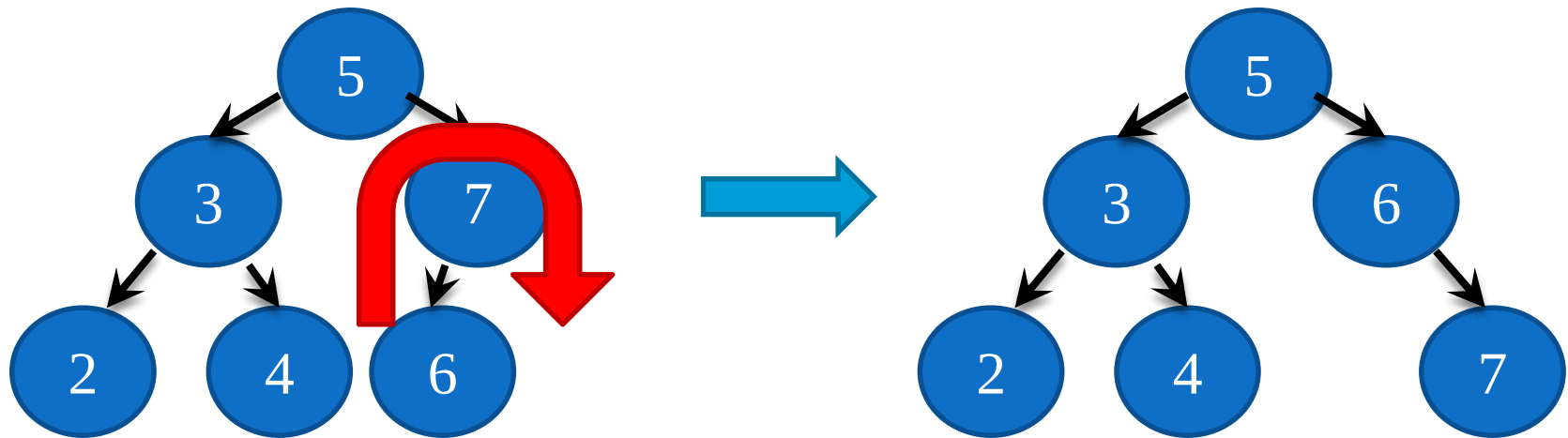
Bináris keresőfák

- A sorrend megőrzése fontos
 - ez a transzformáció megőrzi a keresőfa tulajdonságát

Bináris keresőfák

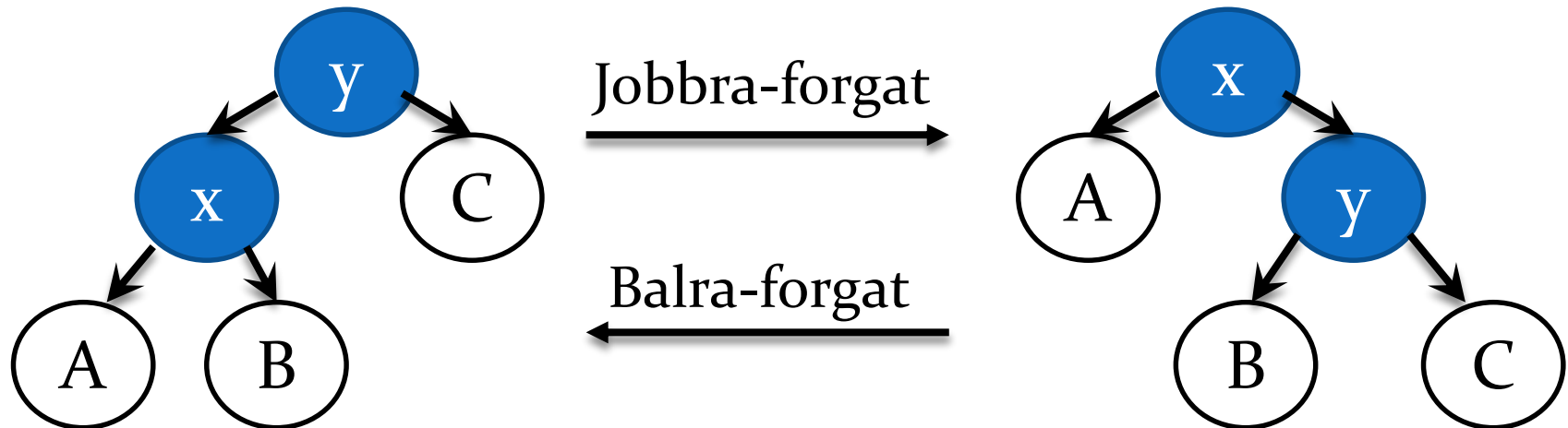
- A sorrend megőrzése fontos
 - ez a transzformáció megőrzi a keresőfa tulajdonságát

- Forgatást (jobbra) hajtottunk végre a 7 és 6 csúcsok körül

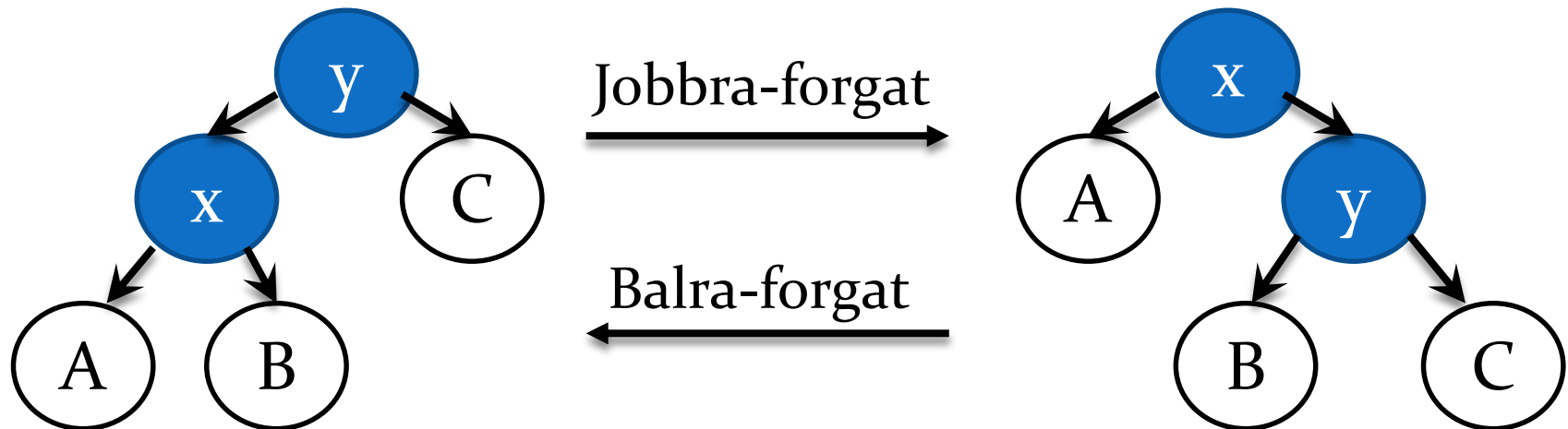
Bináris keresőfák

- A forgatások lehetnek **bal**- vagy **jobb**-forgatások
- Mindkét fára az **inorder** bejárás
 - $A \times B \times C$

Bináris keresőfák

- A forgatások lehetnek **bal**- vagy **jobb**-forgatások
- Mindkét fára az **inorder** bejárás
 - $A \times B \times C$

- Az x - y viszony megváltozásán túl a **B** részfa helyzete is változik
 - A x jobbgyerekeiből átkerül az y balgyerekébe